

Barbara Witos

Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie

Problematyka życia według Listu św. Pawła do Filipian

Z teologicznego punktu widzenia życie jest darem pochodzącym od Boga, dlatego też uważa się je za najwyższe dobro. Jest ono całkowicie zależne od Stwórcy, ponieważ to Boże **tchnienie** sprawiło, że człowiek stał się istotą żyjącą, rozumną, świadomą swego powołania i swej godności (por. Rdz 2, 7). Stary Testament ukazał Boga jako dawcę wszelkiego życia na ziemi. Położył nacisk na wartość ludzkiej egzystencji i bezwarunkową zależność człowieka od Boga. Nowy Testament idzie o krok dalej, rozpatrując tematykę życia w aspekcie eschatologicznym. Człowiek Nowego Testamentu wie, że ziemska rzeczywistość obwarowana jest ramami czasu i tylko życie z Chrystusem jest w stanie tę barierę pokonać.

Problematyka życia to zatem jeden z głównych tematów zarówno Starego, jak i Nowego Testamentu. Obejmuje nie tylko ziemską egzystencję człowieka, lecz także życie przyszłe; jest ono też ukazywane jako zbiór wszelkich dóbr, które przysługują człowiekowi na ziemi. W polskiej literaturze przedmiotu nie ma opracowań dotyczących problematyki życia w świetle Listu św. Pawła do Filipian z uwzględnieniem pojęcia „życie” w ujęciu Janowym. Klasycznymi opracowaniami nowotestamentowej teologii życia są prace: Tomasza Jelonka, Antoniego Paciorka, Kazimierza Romaniuka, Hugolina Langkammera, Jana Bernarda Szłagi, Janusza Czerskiego, Feliksa Gryglewiczera oraz Anselma Grüna. Tematyka życia została tam omówiona w sposób szczegółowy i w odniesieniu do całego Nowego Testamentu. Na szczególną uwagę zasługuje dzieło Jana Flisa *List do Filipian* z serii Nowy Komentarz Biblijny¹. Autor zawarł w nim

¹ *List do Filipian*, wstęp, przekład z oryginału, komentarz J. Flis, Częstochowa 2011 (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, 11).

bardzo szczegółową analizę całości Listu. W obszernym wprowadzeniu historyczno-krytycznym zwrócił uwagę na problemy, wokół których wciąż toczą się dyskusje egzegetów. Problemy te dotyczą m.in.: ustalenia konkretnego czasu przybycia Pawła do Filipi, a co za tym idzie ustalenia konkretnego czasu założenia tam wspólnoty kościelnej, miejsca, w którym list został napisany (współcześnie istnieje kilka hipotez; pod uwagę bierze się Rzym, Efez, Ateny, Cezareę Nadmorską) – kwestia ustalenia konkretnego miejsca pozostaje otwarta. Kolejnym problemem budzącym duże zainteresowanie jest ustalenie, czy list jest jednolitym tekstem czy składającym się z kilku fragmentów. Istnieją hipotezy, że były to dwa, a nawet trzy teksty połączone ze sobą w całość.

W niniejszym artykule, posługując się metodą teologiczną, egzegetyczną, a przede wszystkim syntetyczną, ukazę tematykę życia w aspekcie eschatologicznym, etycznym, chrystologicznym oraz soteriologicznym. Ukazę również znaczenie wiary w życiu człowieka. Dla lepszej kontekstualizacji zasygnalizowanej problematyki na wstępie przytoczę zarys teologii życia w Nowym Testamencie, ze szczególnym wypunktowaniem teologii życia w pismach Janowych. Następnie przejdę do szczegółowego omówienia tegoż zagadnienia dla Listu do Filipian, gdzie dokonam szczegółowej analizy przede wszystkim tych zdań, które w swojej treści zawierają rzeczownik „życie” lub czasownik „żyć”. Dla łatwiejszego zrozumienia perykop dokonam egzegezy ich kontekstu. Na koniec dokonam systematyzacji całości tekstu dla lepszego zrozumienia problematyki życia w nauczaniu św. Pawła na przykładzie Listu do Filipian. Podsumowując, pokażę w dużym skrócie Pawłowe i Janowe ujęcie teologii życia. Jako że temat przedstawiający podobieństwa i różnice w Pawłowym i Janowym ujęciu teologii życia jest dość obszerny, pozostaje on kwestia otwartą zachęcającą do opracowania kolejnych artykułów.

1. Pojęcie życia w Nowym Testamencie

Nowy Testament oprócz tego, że przekazuje ludziom orędzie zbawienia, zawiera również opis modelowego życia chrześcijańskiego². Na wzór św. Pawła w więz z Chrystusem ma być zaangażowany cały człowiek: „teraz zaś już nie Ja żyję, lecz żyje we Mnie Chrystus” (Ga 2, 20). Wiara w Chrystusa jako Bożego Mesjasza i przyjęty na jej potwierdzenie chrzest czynią wierzącego nowym

² Por. S. Pisarek, *Życie i śmierć w Piśmie Świętym*, [w:] *Vademecum Biblijne* [dalej: vB], red. S. Grzybek, Kraków 1991, s. 71–72.

stworzeniem³: „jeżeli więc ktoś pozostaje w Chrystusie, jest nowym stworzeniem. To, co dawne minęło, a oto wszystko stało się nowe” (2 Kor 5, 17), staje się też uczestnikiem śmierci i zmartwychwstania Jezusa⁴. Święty Paweł uczył, że życie w Chrystusie oznacza upodobnienie się do Niego i dzielenie z nim Jego losu. Tak jak o grzechu i śmierci zdecydowało nieposłuszeństwo Adama, tak w Jezusie żyje każdy, dlatego że o życiu każdego człowieka zdecydowało posłuszeństwo Jezusa⁵. Człowiek żyje dla Boga i jest Jego własnością: „On jest zadatkim naszego dziedzictwa w oczekiwaniu na Odkupienie, które nas uczyni własnością [Boga], ku chwale Jego majestatu” (Ef 1, 14). Wskazywał na Chrystusa jako na wzór do naśladowania. Tak jak Jezus stał się Ojcu oddany we wszystkim dobrowolnie, tak człowiek ma brać z niego przykład po to, by osiągnąć życie wieczne⁶. Pojęcia „życia” i „życia wiecznego” w księgach Nowego Testamentu dotyczą zarówno osoby Jezusa, jak i Jego dzieła zbawczego. Życie jako skutek spożywania Ciała Jezusa i picia Jego Krwi podkreśliło przemówienie w Kafarnaum⁷: „Jeżeli nie będziecie spożywali Ciała Syna Człowieczego, nie będziecie pili Jego Krwi, nie będziecie mieli życia w sobie. Kto spożywa Moje Ciało i pije Moją Krew, ma życie wieczne, a Ja go wskreszę w dniu ostatecznym” (J 6, 53–54). Szczególnie listy Janowe i jego Ewangelia wskazują na zagadnienie życia w wierze. Święty Jan ściśle wiązał życie z historią zbawienia: „tak bowiem Bóg umiłował świat, że Syna swego Jednorodzonego dał, aby każdy, kto w Niego wierzy, nie zginął, ale miał życie wieczne” (J 3, 16). U Jana słowo „życie” występuje 36 razy⁸. Według pism Janowych życie objawia się w osobie Jezusa, którego nazwał drogą życia prowadzącą do Ojca. Życie, które posiada Bóg, to życie, które nie przemija, jest nieograniczone ramami czasu, wolne od bólu i cierpienia, i przede wszystkim wolne od grzechu. To życie jest możliwe do osiągnięcia w chwili zjednoczenia się z Bogiem⁹.

³ Por. S. Mędała, *Etos Nowego Testamentu*, [w:] VB, s. 251, 261–262.

⁴ Por. M. Chojnacki, *Battesimo e Eucaristia. Fonti rituali della vita cristiana secondo San Bernardo di Chiaravalle*, Roma 2002, s. 215–219;

⁵ Por. H. Langkammer, *Teologia Nowego Testamentu*, cz. 2, *Paweł: List do Hebrajczyków*, Wrocław 1984, s. 144–146.

⁶ Por. R. S. Zdziarstek, *Chryścianologia Świętego Pawła*, t. 1, *Aspekt ontyczny*, Kraków 1989, s. 88–89 (*Chryścianologia Nowego Testamentu*, 1).

⁷ Por. F. Gryglewicz, *Życie chrześcijańskie w ujęciu św. Jana Ewangelisty*, Katowice 1984, s. 128 (*Attende Lectioni*, 10).

⁸ Por. J. Czerski, *Życie*, [w:] *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1992, s. 293–306.

⁹ Por. S. Pisarek, *Życie i śmierć w Piśmie Świętym*, dz. cyt., s. 79–82.

2. Życie przez wiarę w Jezusa według teologii Janowej

Jezus Chrystus przyszedł na świat jako pośrednik między Bogiem a człowiekiem. Głosił naukę i działał w imieniu Ojca. Zadania, jakie przygotował dla Niego Bóg, „są nie tylko objawieniem Jego osobowości, czynami, które budzą wiarę w Jego posłannictwo, ale również znakami działalności Boga w świecie”¹⁰. Podczas ostatniej wieczerzy Jezus zwrócił się do Apostołów słowami: „Ja Jestem drogą, prawdą i życiem. Nikt nie przychodzi do Ojca inaczej jak tylko przeze Mnie” (J 14, 6). Podobny obraz życia w wierze ukazał Jezus w przypowieści o dobrym pasterzu, mówiąc: „Ja Jestem bramą. Jeżeli ktoś wejdzie przeze Mnie, będzie zbawiony – wejdzie i wyjdzie i znajdzie paszę” (J 10, 9). Jezus uczył, że każdy, kto w niego uwierzy, kto będzie uczestniczył w Jego życiu, dostąpi zbawienia. „Chrystus jest zatem drogą do prawdy przez Słowo, które o Bogu poucza i przez moc, poprzez którą urzeczywistnia w człowieku Boże życie”¹¹. Jezus poprzez słowo objawiał prawdę o Bogu.

Gdy Jezus nazywa siebie życiem, to w świetle Objawienia wiemy, że w pełni Objawienia żyje tylko Bóg. Tylko On posiada nieutralne wieczne życie i tylko On może nim obdarowywać. Wskazując na Siebie jako na życie, Jezus daje do zrozumienia, że jest uczestnikiem boskiego życia jako Syn Boży. Dlatego może On przywracać życie fizyczne (wskrzeszenia) i duchowe (odpuszcza grzechy)¹².

W Jezusie jako Prawdzie otwiera się człowiekowi ostateczny sens życia ludzkiego. W perykopie o wskrzeszeniu Łazarza Jezus zwrócił się do Marty słowami: „Ja Jestem Zmartwychwstaniem i Życiem. Kto we Mnie wierzy choćby i umarł, żyć będzie. Każdy, kto żyje i wierzy we Mnie, nie umrze na wieki” (J 11, 25–27). Jezus wskazuje na siebie jako na źródło życia wiecznego¹³. Opis

¹⁰ W. Marchel, *Działalność Ojca*, [w:] *Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*, red. M. Rusecki, Lublin 1992, s. 150–151.

¹¹ J. Czerski, *Życie*, dz. cyt., s. 293–294.

¹² M. Rusecki, *Za kogo uważał się Jezus? Mesjańska świadomość Jezusa*, [w:] *Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*, dz. cyt., s. 149.

¹³ W Nowym Testamencie, w czwartej Ewangelii znajdujemy wiele określeń i przerośnięć, w których Chrystus nazywa Siebie życiem: „Ja Jestem Zmartwychwstaniem i Życiem! Kto we Mnie wierzy, choćby i umarł, żyć będzie” (J 11, 25). Życiem nazywa: przykazania: „Ducha daje życie; ciało na nic się nie przyda. Słowa, które Ja wam powiedziałem, są Duchem i życiem” (J 6, 63), światło: „Ja Jestem światłością świata. Kto idzie za Mną nie będzie chodził w ciemności, lecz będzie miał światło życia” (J 8, 12), wodę: „Kto zaś będzie pił wodę, którą Ja mu dam, nie będzie pragnął na wieki, lecz

sceny wskrzeszenia Łazarza potwierdza prawdę wiary, że Jezus posiada w sobie taką władzę i moc, że może wskrzesić człowieka i dać mu życie Boże¹⁴. W stwierdzeniu „Ja Jestem Zmartwychwstaniem i Życiem” Jezus nie mówi o tym, kim jest wewnętrznie, ale o tym, kim jest w odniesieniu do człowieka: „jest sprawcą i źródłem życia wiecznego. Udział w tym życiu może mieć każdy, ale pod jednym warunkiem – człowiek musi w Niego wierzyć”¹⁵. Poprzez wiarę w śmierć i Zmartwychwstanie Jezusa będące przedmiotem wiary chrześcijańskiej człowiek może uzyskać nowe życie, które jest związane ze Zmartwychwstaniem¹⁶.

3. Jezus Chrystus dawcą życia wiecznego w ujęciu teologii św. Jana

Celem, dla którego Jezus przyszedł na świat, było przekazanie ludziom daru życia wiecznego. Bóg za pośrednictwem Syna objawił swoją zbawczą wolę i jej wykonawcą uczynił Jezusa: „to bowiem jest wolą Ojca Mego, aby każdy, kto widzi Syna i wierzy w Niego, miał życie wieczne” (J 6, 40)¹⁷. Życie, które przyniósł Jezus, to życie eschatologiczne, które zaspokaja wszelkie pragnienia i tęsknoty człowieka; jest to życie wewnętrzne polegające na trwaniu w Chrystusie. Warunkiem do jego osiągnięcia jest wiara w Jego zbawcze posłannictwo. Jezus, przemawiając w synagodze w Kafarnaum, dwukrotnie nazwał siebie „chlebem życia” i „chlebem żywym”. Jezus poprzez słowa objawia światu tajemnicę wiecznego życia i przez słowa do niego prowadzi¹⁸.

woda którą Ja mu dam, stanie się w nim źródłem wody wytryskującej ku życiu wiecznemu” (J 4, 14), a także chleb: „Ja Jestem chlebem żywym, który zstąpił z nieba. Jeśli kto spożywa ten chleb, będzie żył na wieki. Chlebem, który Ja dam, jest Moje Ciało za życie świata” (J 6, 51). Życiem wiecznym jest więc poznanie prawdziwego Boga, Jego przykazań. Polega na uzależnieniu się od Chrystusa. To życie sięga poza grób. Por. J. Czerski, *Życie*, dz. cyt., s. 293–306.

¹⁴ Por. G. Ferraro, *L'„Ora” di Cristo nel Quarto Vangelo*, Roma 1974, s. 152–157.

¹⁵ J. Czerski, *Chrystus jest życiem. Zmartwychwstanie i życie*, [w:] *Egzegeza Ewangelii św. Jana...*, dz. cyt., 292–293.

¹⁶ Por. F. Szreder, *Zmartwychwstanie Chrystusa. Teologia św. Pawła*, [w:] VB, s. 229; J. Stępień, *Teologia św. Pawła. Człowiek i Kościół w zbawczym planie Boga*, Warszawa 1979, s. 428.

¹⁷ Por. W. Marchel, *Ojciec. Ojciec nasz*, [w:] *Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*, dz. cyt., s. 154; F. Gryglewicz, *Życie chrześcijańskie w ujęciu św. Jana Ewangelisty*, dz. cyt., s. 129; J. Czerski, *Życie...*, dz. cyt., s. 305–306.

¹⁸ Przenośnia ta oznacza, że Jezus jest chlebem w tym sensie, że daje życie całemu światu: „Albowiem chlebem Bożym jest Ten, który z nieba zstępuje i życie daje światu” (J 6, 33). Izraelici za chleb Boży uznawali mannę, nie była ona jednak w stanie zaspokoić głodu na zawsze, kto zaś

Podczas rozmowy przy studni Jakuba Jezus mówił Samarytance o wartości wody żywej: „każdy, kto pije tą wodę, znów będzie pragnął. Kto zaś będzie pił wodę, którą Ja mu dam, nie będzie pragnął na wieki, lecz woda, która Ja mu dam, stanie się w nim źródłem wody wytryskującej ku życiu wiecznemu” (J 4, 13–15). Tylko zjednoczenie z Chrystusem poprzez wiarę prowadzi do życia wiecznego¹⁹. „Gdy więc udziela On swego życia wiernym, jednoczy z sobą ich ciała i dusze, by stworzyć je na nowo. Jego życie to Łaska, która rozlewa się w ciałach i duszach tych, którzy się z Nim jednoczą”²⁰. W Chrystusie udzielił Bóg człowiekowi nowej rzeczywistości, która stanowi źródło nowego życia. Człowiek odnajduje w niej swoje miejsce poprzez wiarę i sakramenty²¹:

Tak jak Ojciec ma moc ożywiania, tak Syn ma życie w sobie. Dlatego Chrystus może przekazać siebie samego jako życiodajny pokarm dla świata. Daje On Siebie jako chleb nie tylko wybranym, lecz światu, czyli wszystkim ludziom. Przyjmują Go ci, którzy chcą. Chleb ten podtrzymuje w nich życie nadprzyrodzone tak, że nie podlegają śmierci. Tym chlebem jest Jego Ciało. Bóg tak kocha świat, że w Chrystusie daje mu środki, za pomocą których może osiągnąć życie wieczne²².

przyjmie Jezusa, nigdy więcej nie będzie pragnął: „Jam jest chleb życia. Kto do Mnie przychodzi, nie będzie łaknął, a kto we Mnie wierzy, nigdy pragnąć nie będzie” (J 6, 35). Sens tej przenośni wyjaśnia zakończenie przemówienia wygłoszonego w Kafarnaum, kiedy Piotr zwrócił się do Jezusa słowami: „Ty masz słowa życia wiecznego”; wcześniej Jezus mówił w Jerozolimie: „Kto słucha głosu Mego i wierzy w Tego który Mnie posłał, ma życie wieczne”. Środkiem, za pomocą którego Jezus daje życie i do niego prowadzi, są słowa. Człowiek ma odpowiadać wiarą w Boga i w Jezusa. Słowa Jezusa są skuteczną mocą, która stwarza życie w duszy chrześcijanina i dlatego są wprost nazywane życiem. Życia wiecznego udziela całe dzieło zbawcze Jezusa, ale osiągnąć je można tylko przez wiarę. Por. J. Czerski, *Życie*, dz. cyt., s. 296–305; G. Ferraro, *L'„Ora” di Cristo nel Quarto Vangelo*, dz. cyt., s. 155.

¹⁹ Por. J. Czerski, *Życie*, dz. cyt., s. 302–303.

²⁰ P. Benoit, *Opisy ustanowienia Eucharystii. Sens Paschy chrześcijańskiej*, [w:] *Biblia dzisiaj*, red. J. Kudasiwicz, Kraków 1969, s. 353–354.

²¹ Por. S. Mędała, *Świat. Pokarm dla świata*, [w:] *Egzegeza Ewangelii św. Jana...*, dz. cyt., s. 356.

²² S. Mędała, *Świat. Pokarm dla świata...*, dz. cyt., s. 356; Por. M. Chojnacki, *Battesimo e Eucaristia. Fonti rituali della vita cristiana secondo San Bernardo di Chiaravalle*, dz. cyt., s. 220–224; P. D. Dacquino, L. Moraldi, P. Spagnolini, *L'Eucaristia. Il sacrificio e' anamnesi. La comunione eucaristica. Eucaristia ed escatologia*, Treviso 1963, s. 30–32; G. Segalla, *San Giovanni*, Fossano [1972], s. 129–130.

4. Interpretacja teologii życia zawartej w Liście do Filipian

Święty Paweł w Liście do Filipian wskazał na wewnętrzne wartości, które przejawiały się w trosce o losy gminy. Poprzez refleksję dotyczącą wyboru pomiędzy życiem a śmiercią uczy, że dzięki śmierci można na zawsze połączyć się z Chrystusem, ale to nie śmierć, tylko życie ma być najwyższą wartością dla chrześcijanina. Rola chrztu polega na wkroczeniu z Chrystusem w nowe życie²³. Życie w Chrystusie to życie chrześcijanina zjednoczonego z Chrystusem poprzez wiarę i chrzest i zależy ono od współpracy człowieka z Bogiem²⁴. Przez chrzest człowiek został zjednoczony z Chrystusem, zyskał życie, dzięki któremu będzie miał udział w zmartwychwstaniu. Wówczas w pełni ujawni się życie Boże w człowieku²⁵. Życie doczesne chrześcijan winno być trwałą wspólnotą z Jezusem. Im bardziej człowiek uczestniczy w śmierci Jezusa – „śmierć, przemieniając niewolnione jeszcze do końca od ciemności życie łaski w tryumfujące życie chwały, nie zmienia natury jego istoty”²⁶ – tym bardziej ukazuje Jego życie w sobie²⁷.

Flp 1, 20–22

Lecz jak zawsze tak i teraz, z całą swobodą i jawnością Chrystus będzie uwielbiony w moim ciele: czy to przez życie, czy przez śmierć. Dla mnie bowiem żyć – to Chrystus, a umrzeć – to zysk. Jeśli bowiem żyć w ciele – to dla mnie owocna praca, co mam wybrać? Nie umiem powiedzieć.

²³ Por. H. Langkammer, *Teologia Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 142. Idea „nowego życia” pojawiła się stosunkowo późno. W świetle zmartwychwstania stanowi ona główny temat nauczania chrześcijańskiego. Życie wieczne rozpoczyna się z chwilą przyjęcia chrztu św. (por. J 3, 15), w pewnym stopniu jest już obecne, ale pełnia jego realizacja dokona się dopiero w przyszłości. Aby tej pełni życia dostąpić, trzeba w Chrystusie wytrwać do końca. Por. F. Rienecker, G. Maier, *Życie*, [w:] *Leksykon biblijny* [dalej: LB], przeł. D. Irmińska, red. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 914; G. Segalla, *San Giovanni*, dz. cyt., s. 126–136.

²⁴ Por. J. Stępień, *Teologia św. Pawła. Człowiek i Kościół w zbawczym planie Boga*, dz. cyt., s. 257–259; A. Cholewiński, *ABC chrześcijaństwa*, Kraków 2000, s. 82–87 (Oficyna „Przeglądu Powszechnego”).

²⁵ Por. R. Schnackenburg, *Nauka moralna Nowego Testamentu*, przeł. F. Dylewski, Warszawa 1983, s. 240–242.

²⁶ J. Guittou, *O Nowym Testamencie*, przeł. W. Misztal, Kielce 1999, s. 60.

²⁷ Por. K. Romaniuk, *Soteriologia św. Pawła*, Warszawa 1983, s. 190.

Perykopa Flp 1, 20–22 umieszczona została w pierwszej części Listu B (Flp 1, 1–3, 1). Ma ona najbardziej refleksyjny charakter. Problem wyboru pomiędzy życiem a śmiercią stanowi jej centralny temat. Paweł odsonił w niej prawdę dla siebie najważniejszą, Jezus był celem jego wszelkich czynów, stanowił centrum jego życia. Z przekazu zawartego w wersach od 16 do 19 odczytujemy, że uwięzienie Pawła zaniepokoiło wielu jego współpracowników: „dystansują się od niego, dodają ucisku jego kajdanom. Ponieważ nie dystansują się od Ewangelii, pozostawia ich w spokoju, ale sprawia mu to ból. Byle tylko Chrystusa przepowiadano – to jest jego pragnienie i radość”²⁸. Paweł z jednej strony liczył na ocalenie z niewoli, a z drugiej myślał już o eschatologicznym zbawieniu²⁹. Zdając sobie sprawę z powagi sytuacji, jaką był nieunikniony proces w sadzie rzymskim, był przekonany, że cokolwiek się stanie, to i tak „będzie to służyło jego zbawieniu”³⁰.

Flp 1, 20

Paweł wiedział, że tylko ciało podlega więzom śmierci i że tylko w ciele można dopełnić męczeństwa w sensie ścisłym. Jezus będzie w nim uwielbiony na zawsze, a najbardziej wtedy, kiedy jego ciało będzie znosiło udręki³¹. „Nie Paweł służy Chrystusa, lecz Chrystus Dawca Łaski i zwycięstwa otrzyma więcej Chwały w osobie Pawła”³². Paweł nie znał jeszcze wyroku sądu, rozważał możliwość i życia i śmierci:

jeśli będzie żył nadal, będzie wielbił Chrystusa czynem apostołskim, jeśli zaś zostanie stracony, uwielbi Chrystusa swym męczeństwem. Misterium życia

²⁸ J. Gnilka, *Paweł z Tarsu. Apostoł i świadek*, przeł. W. Szymona, Kraków 2001, s. 165.

²⁹ Mariusz Wiktorzyn, *Dzieła egzegetyczne. Komentarz do listów do Efezjan, do Galatów i do Fenicjan*, wstęp, przekład z jęz. łac., objaśnienia A. Baron, Kraków 1999, s. 249 (Źródła Myśli Teologicznej, 13): „Nawet, jeśli głoszą Chrystusa z innych powodów, abym cierpiał i znosił udręki, to jednak – ponieważ nadzieja moja i oczekiwanie odnoszą się do Chrystusa – wyjdzie mi to na zbawienie”.

³⁰ Por. W. R. Farmer, S. McEvenue, A. J. Levoratti, *Międzynarodowy Komentarz do Pisma św. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 1538.

³¹ Por. Mariusz Wiktorzyn, *Dzieła egzegetyczne...*, dz. cyt., s. 92–93, 250; *Listy więzienne Świętego Pawła: do Filipian, do Kolosan, do Filemona, do Efezjan*, wstęp, przekład z oryginału, komentarz A. Jankowski, Poznań 1962, s. 95 (Biblia. Nowy Testament, 8); K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 2, Poznań–Kraków 1999, s. 283.

³² *Listy więzienne Świętego Pawła...*, dz. cyt., s. 95.

i śmierci Chrystusa staje się skarbem chrześcijanina wciąż rosnącym na skutek czynów i cierpienia³³.

Dla Pawła nie było wartości ważniejszej od Chrystusa, ale zdawał sobie sprawę z tego, że Filipianie go potrzebują – dlatego też pragnął dalszej posługi apostołskiej³⁴.

Paweł podkreślał fakt, że żaden człowiek nie posiada prawa do decydowania o długości swojego życia. Właścicielem życia jest Bóg, człowiek pełni wyłącznie funkcję jego zarządcy. Ukazał Filipianom siebie jako tego, który w całości tę prawdę przyjął i pozwolił Jezusowi na całkowite decydowanie o swoim losie. Pragnieniem Pawła było uwielbienie Chrystusa w swoim życiu. Wiedział, że każda sytuacja, która nastąpi, czy będzie to opuszczenie więzienia czy skazanie na śmierć, sprawi, że Chrystus będzie uwielbiony³⁵.

Flp 1, 21

Paweł jest z Chrystusem bardzo blisko, do tego stopnia, że w Nim żyje: „Chrystus go otacza ze wszystkich stron, napełnia go, mówi w nim i przez niego”³⁶. Zdaniem Pawła życie³⁷ chrześcijańskie to życie w Chrystusie: „mimo cierpień Paweł wskazuje na drogę Chrystusa, która przecież tylko dzięki uniżeniu, cierpieniu i absolutnemu posłuszeństwu względem Ojca prowadziła do chwały przez sromotną śmierć na Krzyżu”³⁸. Człowiek żyje pod wpływem zbawczych wydarzeń Jezusa (Flp 2, 5). Święty Paweł podawał za przykład swoje osobiste doświadczenie Chrystusa. Wielokrotnie w swoich pismach wracał do wydarzenia spod Damaszku. Wiedział, że wówczas Chrystus go zdobył, a on stał

³³ *Listy więzienne Świętego Pawła...*, dz. cyt., s. 95; por. Mariusz Wiktorzyn, *Dzieła egzegetyczne...*, dz. cyt., s. 250. W starożytności śmierć nie była uważana za coś złego: „nie była ani zagładą, ani wędrówką duszy w miejsce innego przebywania”. Paweł mówił o śmierci jako o drodze bezpośredniego dojścia do Chrystusa. Por. C. S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, przeł. Z. Kościuk, red. wyd. pol. K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 431 (Prymasowska Seria Biblijna).

³⁴ Por. *Wstęp do Nowego Testamentu*, red. F. Gryglewicz, Poznań–Warszawa 1969, s. 437 (Wstęp do Pisma Św., 3).

³⁵ Por. *List do Filipian*, wstęp, przekład z oryginału, komentarz J. Flis, Częstochowa 2011, s. 149–151 (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, 11).

³⁶ J. Gnilka, *Paweł z Tarsu...*, dz. cyt., s. 355.

³⁷ *List do Filipian*, tłum., wstęp i komentarz H. Langkammer, Lublin 2001, s. 38 (Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu).

³⁸ *List do Filipian*, tłum., wstęp i komentarz H. Langkammer, dz. cyt., s. 38.

się narzędziem w Jego rękach. To osobiste doświadczenie próbował przenieść na mieszkańców Filipi: „Dzieci moje, oto ponownie w bólach was rodzę, aż Chrystus się w was ukształtuje” (Ga 4, 19)³⁹.

Wers Ga 4, 19 ma związek z Ga 2, 20: „Teraz zaś już nie ja żyję, lecz żyje we mnie Chrystus. Choć dalej prowadzę życie w ciele, jednak obecne życie moje jest życiem wiary w Syna Bożego, który umiłował mnie i samego siebie wydał za mnie”:

W obu sformułowaniach można dostrzec głęboki mistycyzm chrześcijański. Jeśli życiem Pawła jest Chrystus, to i śmierć, która najpełniej jednoczy wiernego ze Zbawicielem, dzięki Jego Zmartwychwstaniu jest zyskiem, gdyż oznacza ona nieskończenie zwielokrotnione życie⁴⁰.

O swoim wyroku Paweł mówił bardzo spokojnie. Śmierć, którą na ogół pojmowano jako „całkowitą klęskę”, Paweł rozumiał jako zysk. Wiele razy znajdował się w sytuacjach, które wydawały się bez wyjścia, wiele razy śmierć dotrzymywała mu towarzystwa, za każdym razem jednak z takich opresji wychodził szczęśliwie. Nie raz doświadczał śmiertelnego niebezpieczeństwa, ale też niejeden raz odczuł, że Bóg jest tak blisko, że wyrывa go z objęć śmierci (por. 2 Kor 1, 9; 4, 11). Jest zdecydowany, by z godnością przyjąć wyrok śmierci, aby przez męczeństwo uwielbić Chrystusa (por. Flp 1, 20)⁴¹.

Flp 1, 22

Paweł w swojej trudnej refleksji podejmuje decyzję, że wybierze to, „co będzie pociągało za sobą większą Chwałę Chrystusa”⁴². Zdaje sobie sprawę z wyniku swej misyjnej działalności – jest owocna, a może przynieść jeszcze większe efekty, dlatego zostanie przy życiu. Powołanie to jego życiowe zadanie⁴³.

Flp 2, 16

Trzymajcie się mocno Słowa Życia, abym mógł być dumny w dniu Chrystusa, że nie na próżno biegłem i nie na próżno się trudziłem.

³⁹ Por. J. Gnilka, *Paweł z Tarsu...*, dz. cyt., s. 355–359.

⁴⁰ E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990, s. 376.

⁴¹ Por. J. Gnilka, *Paweł z Tarsu...*, dz. cyt., s. 308.

⁴² *Listy więzienne Świętego Pawła...*, dz. cyt., s. 97.

⁴³ Por. *Listy więzienne Świętego Pawła...*, dz. cyt., 97; E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 376.

Perykopa Flp 2, 16 należy do pierwszej części Listu B, który obejmuje Flp 1, 1 – 3, 1. Apostoł zachęcał do życia w zgodzie i wzajemnej miłości. Przejawiał troskę o Kościół na świecie. Nawiązuje do „Słowa Życia” – termin ten prawdopodobnie zapożyczony został z dorobku św. Jana, ponieważ pojęcia tego nie spotykamy w żadnym innym liście, za to u Jana pojawia się ono wielokrotnie. Paweł zachęcał wspólnotę Filipi do trwania w wierze, by w chwili spotkania z Jezusem mógł się chlubić, że jego starania nie poszły na marne⁴⁴. „Trzymajcie się mocno Słowa Życia” – ta zachęta znaczy tyle samo, co strzec Słowa i w nim trwać. Za dotrzymanie posłuszeństwa wiernych czeka nagroda w postaci życia wiecznego. W przypadku odrzucenia czeka ich pogarda i potępienie: „Kto się bowiem Mnie i słów Moich zawstydzi przed tym pokoleniem wiarołomnym i grzesznym, tego Syn Człowieczy wstydzić się będzie, gdy przyjdzie w chwale Ojca swojego razem z aniołami świętymi” (Mk 8, 38)⁴⁵. Filipianom potrzebna jest jedność i umocnienie w wierze. Muszą się zatroszczyć o swoje zbawienie. Paweł zachęcał ich, by trzymali się nauki Chrystusa: „wówczas staną się powodem szlachetnej dumy Apostoła podczas Paruzji Chrystusa”⁴⁶. Wzywał do posłuszeństwa, dając do zrozumienia, że poprzez tę uległość mogą wejść w bezpośredni kontakt z Bogiem, „tym bardziej, że ofiara Pawła, szczególnie z krwi, na pewno posłuży ich umocnieniu”⁴⁷. Cieszy go mocna wiara, jaką żyją mieszkańcy Filipi. Ma jednak świadomość, że będąc więźniem, może zostać skazany na śmierć. Nie to jednak jest ważne – ważne jest, by „Chrystus był uwielbiony”. W momencie najistotniejszego wydarzenia, jakie miało miejsce pod Damazkiem, dla Pawła „stała się oczywista więź apostołstwa z ofiarnym cierpieniem dla Chrystusa” (Dz 9, 16)⁴⁸.

Paweł dość często w swoich pismach odwoływał się do określenia „bieg” życia apostołskiego i życia chrześcijańskiego. Prawdopodobnie celem tej przenośni

⁴⁴ Por. *Listy więzienne Świętego Pawła...*, dz. cyt., s. 125–126; W. J. Harrington, *Klucz do Biblii*, przeł. J. Marzęcki, Warszawa 1995, s. 446–448. Więcej na temat „Słowa Życia” u św. Jana zob. J. Guittou, *O Nowym Testamencie*, dz. cyt., s. 78–79.

⁴⁵ Por. A. Feuillet, P. Grelot, *Słowo Boże*, [w:] *Słownik teologii biblijnej* [dalej: STB], red. X. Léon-Dufour, Poznań–Warszawa 1978, s. 880–881; Słowem Życia nazywana jest też Ewangelia. Por. W. R. Farmer, S. McEvenue, A. J. Levoratti, *Międzynarodowy Komentarz do Pisma św. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, dz. cyt., s. 1542.

⁴⁶ K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 289.

⁴⁷ E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 374.

⁴⁸ K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 289.

jest zachęta do życia wiara. Paweł podkreślał tym samym, że ktoś, kto przyjął chrzest, nie ma jeszcze w pełni „zagwarantowanego” zbawienia. Stoi dopiero na starcie, czeka go długa droga przez życie, nim dotrze do mety, którą jest Jezus⁴⁹. „Życie chrześcijańskie nie jest konkurencją, którą można wygrać lub przegrać. To trzeba wygrać. Musi ją wygrać każdy z osobna, albowiem celem jest osiągnięcie eschatonu”⁵⁰. Pisząc o trudzie, Paweł mógł mieć na myśli trud swojego serca, którym nieustannie stara się ich przekonywać. W postawie Pawła nie ma ani żalu, ani smutku; jego duszę przepelnia radość i miłość⁵¹. Życie doczesne ma być „biegiem ku doskonałości”⁵². Zachęcał do radości: „wiara i praca dla jej krzewienia jest wspólnym dobrem, a zatem wszystko, nawet śmierć z tym związana, stanowi powód do wspólnej radości”⁵³. Jest pewien, że w dniu ostatecznym Filipianie będą chwałą nie tylko dla Chrystusa, lecz także dla niego samego: „dzięki wam uzyskuję chwałę, ponieważ trzymacie się Słowa Życia, czyli poznaliście Chrystusa, który jest Słowem Życia. Cokolwiek bowiem stało się w Chrystusie – jest życiem”⁵⁴.

Flp 2, 29–30

Przyjmijcie więc go w Panu z całą radością! A takich jak on otaczajcie czcią, bo dla sprawy Chrystusa bliski był śmierci, naraziwszy życie swoje po to, by was zastąpić przy posłudze, której wy osobiście nie mogliście mi oddać.

Perykopa Flp 2, 29 zawarta jest w pierwszej części Listu B w Flp 1, 1 – 3, 1. Paweł zawarł w niej plany na przyszłość. Pisał o posłannictwie Epafrodyta, który przybył do niego z pomocą przyslaną przez mieszkańców Filippi⁵⁵. Paweł podkreślił jego całkowite oddanie i ostrzegł, że pomimo jego wcześniejszego powrotu do Filippi ze względu na stan zdrowia winni są mu szacunek⁵⁶. Apostoł nazwał go swoim bratem, a zatem musiała łączyć ich głęboka więź. Epafrodyt był delegatem wyznaczonym przez mieszkańców Filippi, który

⁴⁹ Por. J. P. Urbański, *Język metafor i dyscyplin sportowych w Tradycji Pawłowej*, „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne” 5 (2004), s. 266–267.

⁵⁰ J. P. Urbański, *Język metafor i dyscyplin sportowych w Tradycji Pawłowej*, dz. cyt., s. 267.

⁵¹ Por. Mariusz Wiktoryn, *Dzieła egzegetyczne...*, dz. cyt., s. 271.

⁵² K. H. Schelke, *Teologia Nowego Testamentu*, tłum. M. L. Dylewski, Kraków 1984, s. 157.

⁵³ K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 289.

⁵⁴ Mariusz Wiktoryn, *Dzieła egzegetyczne...*, dz. cyt., s. 270.

⁵⁵ Por. T. Jelonek, *Wprowadzenie do listów świętego Pawła*, Kraków 1998, s. 55 (*Myśl Teologiczna*, 22).

⁵⁶ Por. *Listy więzienne Świętego Pawła...*, dz. cyt., s. 137–138.

w ich imieniu miał posługiwać Pawłowi w więzieniu. Z treści Listu wynika, że był on bardzo wiernym sługą. Czas więzienia był dla Pawła pasmem udręek i cierpień, ale był to także czas refleksji i modlitwy. Epafrodyt był tego naocznym świadkiem; pomimo że był zżyty z Pawłem, tęsknił za rodzinnym miastem, stąd Paweł postanowił go odesłać w drogę powrotną. Gdy w dodatku zachorował, kiedy tylko jego stan uległ poprawie, Paweł zdecydował o odesłaniu go do domu. Jego uzdrowienie Paweł przypisywał miłosierdziu Bożemu. Najprawdopodobniej to Epafrodyt dostarczył omawiany List do Filipi⁵⁷. Paweł określił Epafrodyta mianem „leitourgos”. W obawie, że mógł być w gminie źle przyjęty, w treści Listu Paweł wielokrotnie podkreślał jego bezinteresowność w postudze apostoelskiej i oddanie dla Chrystusa: „Trudził się do granic możliwości, tak, że nie było pewne, czy nadmierny wysiłek nie przyprawi go o utratę życia”⁵⁸. Pisząc o narażeniu życia, Paweł mógł mieć na myśli niebezpieczeństwa, jakie wiązały się z podróżą, zwłaszcza na morzu. Trudne warunki mogły być przyczyną jego choroby⁵⁹. Epafrodyt, podejmując się tak ważnego zadania, ryzykował swoje życie już w czasie podróży morskiej, dzielił razem z Pawłem trudy więzienia. Dlatego ten prosił o należyne mu szacunek⁶⁰.

5. Teologia dotycząca zagadnienia „życia” w ujęciu Pawłowym w świetle Listu do Filipian

Głównym celem życia wspólnoty w Filipi były poznanie i realizacja posłannictwa Bożego. Oznaczało to całkowite oddanie, stąd Paweł, będąc w więzieniu, nie czuł się zrezygnowany czy przegrany. Zdawał sobie sprawę z tego, że także z więzienia może głosić Chrystusa. Czuł się odpowiedzialny za wypełnienie woli Boga. Był pewien, że nie zawiedzie, ponieważ „nie żył już własnym życiem, lecz żył w nim Chrystus”⁶¹.

⁵⁷ Por. *List do Filipian*, tłum., wstęp i komentarz H. Langkammer, dz. cyt., s. 63–64; W. R. Farmer, S. McEvenue, A. J. Levoratti, *Międzynarodowy komentarz do Pisma św. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, dz. cyt., s. 1542; C. S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 433; K. Romaniuk, A. Jankowski, L. Stachowiak, *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 290–291; A. Paciorek, *Paweł Apostoł, Pisma*, cz. 1, Tarnów 1997, s. 174.

⁵⁸ Mariusz Wiktoryn, *Dzieła egzegetyczne...*, dz. cyt., s. 276.

⁵⁹ Por. C. S. Keener, *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 433; *Listy więzienne Świętego Pawła...*, dz. cyt., s. 138.

⁶⁰ Por. P. Cz. Bosak, *Słownik-konkordancja osób Nowego Testamentu*, Poznań 1991, s. 85.

⁶¹ F. Rienecker, G. Maier, *List do Filipian*, [w:] LB, s. 436–437.

List ma pogodny, przyjacielski charakter; z treści jasno wynika, że jest to list osobisty, skierowany do ludzi bliskich sercu jego autora. Paweł pragnie zaszcześcić w nich bezgraniczną miłość i całkowite poświęcenie życia Chrystusowi. Stawiając siebie za wzór, zachęca, by w cierpieniu i trudach codziennego życia byli blisko Tego, który tak bardzo odmienił jego życie.

Życie jako najwyższa wartość

Paweł uczył o życiu w dwóch wymiarach: doczesnym i wiecznym. Życie doczesne określał jako „codzienne umieranie”, w którym przejawia się życie Chrystusa. Uświadamiał, że obok życia codziennego człowiek posiada jeszcze inne, którego wzrost jest zależny od wiary⁶². Wiarę rozumiał jako „całkowite i trwałe powierzenie się Chrystusowi, które zapewnia aktywną obecność Chrystusa w człowieku”⁶³. Paweł przez cały czas żył wiarą, jakiej udzielił mu Jezus. W odniesieniu do wydarzenia pod Damazkiem rozpatrywał wszystkie sytuacje, do których musiał się ustosunkować w kontaktach z różnymi gminami⁶⁴. Własne życie uczynił świadectwem tego, że Chrystus jest Zbawicielem. Przeżywał swoje życie jako ciągłe spotkanie z Jezusem⁶⁵. Został powołany do apostołowania i to stało się jego życiowym zadaniem. Był zadowolony z dotychczasowych osiągnięć. Wiedział, że jeśli wyrok sądu będzie pozytywny, to przedłuży się jego misja apostołowska, co będzie oznaczało pomnożenie dotychczasowych osiągnięć⁶⁶. Na śmierć patrzył w perspektywie szybkiego osobistego spotkania z Chrystusem. Mimo że pragnął tego spotkania, to zdawał sobie sprawę z pożytku, jakim stanie się jego dalsza posługa wśród wiernych⁶⁷. W refleksji nad tym trudnym wyborem dawał do zrozumienia, że zjednoczenie ze śmiercią Chrystusa, które miało swój początek w chrzcie, ma się wciąż na nowo odradzać w każdym kolejnym dniu życia⁶⁸. Wzywał Filipian do życia w sposób godny Ewangelii: „Tylko sprawujcie się na sposób godny Ewangelii Chrystusowej, abym ja – czy to gdy przybędę i ujrzę was, czy też będąc z daleka – mógł usłyszeć o was, że trwacie mocno w jednym duchu, jednym sercem walcząc

⁶² Por. S. Pisarek, *Życie i śmierć w Piśmie Świętym*, dz. cyt., s. 77–78; E. Testa, *La missione e la catechesi nella Bibbia*, Roma 1981, s. 400–405 (Studia Urbaniana, 14).

⁶³ A. Paciorek, *Paweł, Apostoł, Pisma*, dz. cyt., s. 165.

⁶⁴ Por. T. Jelonek, *Wprowadzenie do listów świętego Pawła*, dz. cyt., s. 165.

⁶⁵ Por. K. Homa, *Szawel z Tarsu*, Kraków 1998, s. 67 (Wielcy Ludzie Kościoła).

⁶⁶ Por. E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 376.

⁶⁷ Por. E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 376–377.

⁶⁸ Por. P. Grelot, *Śmierć*, [w:] STB, s. 948.

wspólnie o wiarę w Ewangelię” (Flp 1, 27). Przekonywał, że chrześcijańskie życie mają oni budować na osobie Jezusa, który jest fundamentem, mają je postawić na najwyższym szczeblu wszystkich wartości doczesnych. Przypominał, że człowiek, biorąc Chrystusa za wzór, pomimo ludzkich słabości ma traktować swoje życie jako nieustanną ofiarę dla Boga. Wymagał od nich, aby byli wzorem dla wszystkich, którzy nadal pozostają z dala od Chrystusa⁶⁹.

Posłuszeństwo „Słowu Życia”

Posłuszeństwo Słowu Życia to posłuszeństwo Jezusowi. W Flp 1, 20–25 Paweł odkrył przed Filipianami „tajemnicę prawdziwej ewangelicznej radości”⁷⁰. Bierze ona swój początek w posłuszeństwie i wierności woli Bożej. Człowieka, który jest Bogu oddany we wszystkim, wypełniają głęboka radość i wewnętrzny pokój. Nieważne, w jakiej sytuacji się w danej chwili znajduje, ponieważ jest tam, gdzie Bóg chce, żeby był⁷¹. Celem i sensem życia Pawła jest Jezus i budowanie Jego Kościoła. Zakłada, że zadaniem doczesnym człowieka jest poznawanie Jezusa, choć na kilka lat przed śmiercią stwierdził, że on sam jeszcze w doskonałym stopniu nie opanował poznania Jezusa⁷². W Liście podał wiernym z Filipi najwspanialszy spośród wszystkich przykład posłuszeństwa. Jest nim Hymn o uniżeniu i wywyższeniu Jezusa. Przedstawił w nim obraz Chrystusa, który będąc Synem Bożym, miał prawo do chwały odpowiadającej godności Boga. Jednak zrezygnował z niej, stał się sługą. Przez dobrowolne uniżenie, które swój szczyt osiągnęło w śmierci krzyżowej, stał się Chlubą Boga. Ojciec wywyższył Go ponad wszystko, co istnieje⁷³. Ostrzegał ich przed powątpiewaniem: „czyńcie wszystko bez szemrań i powątpiewań, abyście się stali bez

⁶⁹ Por. C. Ginami, *Filipian (List do)*, [w:] *Encyklopedia chrześcijaństwa. Historia i współczesność – 2000 lat nadziei*, red. H. Witczyk, Kielce 2000, s. 217; J. Łach, *Dłużnicy miłości. Egzegeza wybranych tekstów Pawłowych*, Warszawa 1994, s. 211.

⁷⁰ E. Staniek, *Bogactwo natchnionych ksiąg. Nowy Testament*, dz. cyt., s. 81.

⁷¹ Por. E. Staniek, *Bogactwo natchnionych ksiąg. Nowy Testament*, Kraków 1993, s. 81.

⁷² Por. E. Staniek, *Bogactwo natchnionych ksiąg. Nowy Testament*, dz. cyt., s. 81.

⁷³ Por. T. Jelonek, *Wprowadzenie do listów świętego Pawła*, dz. cyt., s. 42–43; Więcej na temat Hymnu o kenozie zob.: E. Szymanek, *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, dz. cyt., s. 377–379; E. Staniek, *Bogactwo natchnionych ksiąg. Nowy Testament*, dz. cyt., s. 76–78; J. Steinmann, *Paweł z Tarsu*, tłum. A. Turowiczowa, Kraków 1965, s. 213–214 (Ludzie i Czasy, 1); *Listy więzienne Świętego Pawła...*, dz. cyt., s. 11–122; A. Paciorek, *Paweł Apostoł, Pisma*, dz. cyt., s. 178–183; J. Gnilka, *Paweł z Tarsu...*, dz. cyt., s. 325–326; *List do Filipian*, tłum., wstęp i komentarz H. Langkammer, dz. cyt., s. 42–51.

zarzutu i bez winy” (Flp 2, 14). Zachęcał do trwania w wierze jednej Ewangelii, w wierności nauce, którą im głosił, oraz do walki o wierność tej nauki⁷⁴.

Chrystus był dla Pawła sensem życia, największą nagrodą. Dzięki sile, którą został obdarowany w drodze do Damaszku, mógł realizować misję, do której został przez Niego powołany.

„Życie” jako trud na drodze do zbawienia

Dzięki przykładowi Epafrodyta Paweł ukazał Filipianom trud, jaki czasem trzeba w życiu pokonać dla sprawy Chrystusa. Aby z powodzeniem pokonać przeszkody, trzeba żyć według ducha, a nie według ciała: „my bowiem jesteśmy prawdziwie ludem obrzezanym – my, którzy sprawujemy kult w Duchu Bożym i chlubimy się w Chrystusie Jezusie, a nie pokładamy ufności w ciele” (Flp 3, 3)⁷⁵. Paweł zdawał sobie sprawę, że życie to ciągła pielgrzymka, miał świadomość, że nie wszyscy Filipianie idą właściwą drogą. Określił drogę życia „biegiem w stronę doskonałości”. Przypominał, że człowiek nie jest sam w tej podróży. Potrzebna jest tylko wiara, nadzieja i miłość. Podawał przykład swojej osoby, sam będąc więźniem stał się przykładem męczennika, który poprzez swoje cierpienie służył rozwojowi Kościoła⁷⁶. Swoje męczeństwo uważał za wyróżnienie, a nawet nagrodę, dlatego, że to męczeństwo dokonało się dla sprawy Chrystusa:

dla Niego wyzułem się ze wszystkiego i uznałem to za śmieci, bylebym pozyskał Chrystusa i znalazł się w Nim [...] przez poznanie Jego: zarówno mocy Jego Zmartwychwstania, jak i udziału w Jego cierpieniach – w nadziei, że upodabniając się do Jego śmierci, dojdę jakoś do pełnego powstania z martwych (Flp 3, 8–12).

Paweł naukę o eschatologii poszerzył o naukę dotyczącą nagrody, którą człowiek otrzyma jeszcze przed Paruzją, dlatego że „po śmierci osiąga się stan bycia z Chrystusem”, która przewyższa rzeczywistość ziemską⁷⁷. Wzywał Filipian do pracy nad swoim zbawieniem, ponieważ świętość, której Bóg udzielił im w momencie chrztu, nie zagwarantuje im pewności zbawienia: „A przeto

⁷⁴ Por. H. Langkammer, *Jezus Chrystus – centrum Ewangelii Pawłowej*, [w:] *W kręgu Dobrej Nowiny*, red. J. Szłaga, Lublin 1984, s. 238.

⁷⁵ Por. T. Jelonek, *Wprowadzenie do listów świętego Pawła*, dz. cyt., s. 123–125.

⁷⁶ Por. K. Homa, *Szawel z Tarsu*, dz. cyt., s. 85–90; J. B. Szłaga, *Dziedzictwo wiary Kościoła Apostolskiego. Zarys teologii Nowego Testamentu*, Pelplin 1998, s. 83.

⁷⁷ Por. T. Jelonek, *Św. Paweł i Jego Listy*, Kraków 1992, s. 45 (Biblia dla Wszystkich).

umiłowani moi, skoro zawsze byliście posłuszni, zabiegajcie o własne zbawienie z bojaźnią i drżeniem nie tylko w mojej obecności, lecz jeszcze bardziej teraz, gdy mnie nie ma” (Flp 2, 12).

6. Podsumowanie problematyki życia w ujęciu Pawłowym i Janowym

Święty Jan rozpatrywał problem życia przede wszystkim z perspektywy eschatologicznej. Jego pisma przepełnione są wątkami dotyczącymi życia wiecznego (termin „życie wieczne” występuje w pismach Janowych aż 96 razy), podczas gdy św. Paweł nauczał o życiu wiecznym z jego doczesnej perspektywy. Święty Paweł zwracał uwagę na to, że doczesne życie chrześcijanina ma być dla niego wartością najwyższą, ponieważ od niego zależy całokształt życia wiecznego. Obaj podkreślali ogromną rolę wiary i chrztu jako początku nowego życia z Chrystusem. Obaj zgodnie wskazują osobę Jezusa jako dawcę nowego życia. Święty Jan w swoich pismach mocno podkreślał znaczenie sakramentu Eucharystii jako środka niezbędnego do osiągnięcia pełni życia wiecznego.

ABSTRAKT

Problematyka życia według Listu św. Pawła do Filipian

Celem teologicznego przesłania św. Pawła zawartego w Liście do Filipian jest uświadomienie, że życie na ziemi to pełne nadziei oczekiwanie na spotkanie z Jezusem oraz że od życia doczesnego zależy całokształt życia wiecznego. Człowiek jest narażony na różnego rodzaju trudności, pokusy, które musi pokonywać, i jest w stanie to robić, prowadząc życie według Ducha. Teologia Pawła wskazuje na życie zgodne z wiarą w dzieło zbawcze Jezusa. Życie to znaczy istnieć nie dla siebie, ale dla Niego, ponieważ nowe życie właściwy kształt przybierze dopiero, kiedy rozpocznie się pełnia przebywania z Jezusem. Zadaniem człowieka jest nieustanne kształtowanie chrześcijańskiego życia przez akceptację i zachowanie przykazań oraz uświęcanie siebie. Te działania powinny wykraczać daleko, tak, by ich owoce były zauważalne poza granicami ludzi wierzących, po to, by niewierzący zrozumieli i dostrzegli w nich Boże działanie. Paweł podkreśla też, iż życie wieczne streszcza w sobie wszystkie obietnice które dał Jezus.

SŁOWA KLUCZOWE

życie, życie wieczne, Jezus, św. Paweł, św. Jan, wiara

ABSTRACT

Theology of life according to the Letter of St. Paul to the Philippians

The aim of St. Paul's theological thought presented in the Letter to the Philippians is to show that earthly life is a full of hope waiting for meeting with Jesus and that the totality of eternal life depends of temporal life. Man is exposed to all sorts of difficulties and temptations but he or she is able to overcome them on condition that he or she leads the life according to the Spirit. St. Paul's theological thought emphasizes that human life should go in accord with faith in the saving mission of Jesus. To live – means to exist not just for himself or herself, but for Him, because new life will have its proper shape only when we start the fullness of being with Jesus. The man's task is shaping continually the Christian life through the acceptance and observance of the commandments and the sanctification of each other. These actions should go further, so that their fruits were noticeable outside of believers community, in order that unbelievers may recognize God acting in believers. St. Paul emphasizes also that eternal life is a summation of all the promises given by Jesus.

KEYWORDS

life, eternal life, Jesus, St. Paul, St. John, faith

BIBLIOGRAFIA

- Benoit P., *Opisy ustanowienia Eucharystii. Sens Paschy chrześcijańskiej*, [w:] *Biblia dzisiaj*, red. J. Kudasiewicz, Kraków 1969, s. 353–355.
- Bosak P. Cz., *Słownik-konkordancja osób Nowego Testamentu*, Poznań 1991.
- Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*, red. M. Rusecki, Lublin 1992.
- Chojnacki M., *Battesimo e Eucaristia. Fonti rituali della vita cristiana secondo San Bernardo di Chiaravalle*, Roma 2002.
- Cholewiński A., *ABC chrześcijaństwa*, Kraków 2000 (Oficyna „Przeglądu Powszechnego”).
- Czerski J., *Chrystus jest życiem. Zmartwychwstanie i życie*, [w:] *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1992, s. 292–293.
- Czerski J., *Życie*, [w:] *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1992, s. 293–306.
- Dacquino P. D., Moraldi L., Spagnolini P., *L'Eucaristia. Il sacrificio e l'anamnesi. La comunione eucaristica. Eucaristia ed escatologia*, Treviso 1963.
- Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1992.

- Feuillet A., Grelot P., *Słowo Boże*, [w:] *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, Poznań–Warszawa 1978, s. 880–881.
- Farmer W.R., McEvenue S., Levoratti A. J., *Międzynarodowy komentarz do Pisma św. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa 2000.
- Ferraro G., *L'„Ora” di Cristo nel Quarto Vangelo*, Roma 1974.
- Ginami C., *Filipian (List do)*, [w:] *Encyklopedia chrześcijaństwa. Historia i współczesność – 2000 lat nadziei*, t. 1, red. H. Witczyk, Kielce 2000, s. 797–799.
- Gnilka J., *Paweł z Tarsu. Apostoł i świadek*, przeł. W. Szymona, Kraków 2001.
- Grelot P., *Śmierć*, [w:] *Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon-Dufour, Poznań–Warszawa 1978, s. 948.
- Guitton J., *O Nowym Testamencie*, przeł. W. Misztal, Kielce 1999.
- Gryglewicz F., *Życie chrześcijańskie w ujęciu św. Jana Ewangelisty*, Katowice 1984 (Attende Lectioni, 10).
- Harrington W. J., *Klucz do Biblii*, przeł. J. Marzęcki, Warszawa 1995.
- Homa K., *Szaweł z Tarsu*, Kraków 1998 (Wielcy Ludzie Kościoła).
- Jelonek T., *Św. Paweł i Jego Listy*, Kraków 1992 (Biblia dla Wszystkich, 2).
- Jelonek T., *Wprowadzenie do listów świętego Pawła*, Kraków 1998 (Myśl Teologiczna, 22).
- Keener C. S., *Komentarz historyczno-kulturowy do Nowego Testamentu*, przeł. Z. Kościuk, red. wyd. pol. K. Bardski, W. Chrostowski, Warszawa 2000 (Prymasowska Seria Biblijna).
- Langkammer H., *Teologia Nowego Testamentu, cz. 2, Paweł: List do Hebrajczyków*, Wrocław 1984.
- Langkammer H., *Jezus Chrystus – centrum Ewangelii Pawłowej*, [w:] *W kręgu Dobrej Nowiny*, red. J. Szłaga, Lublin 1984, s. 230–242.
- List do Filipian*, tłum., wstęp i komentarz H. Langkammer, Lublin 2001 (Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu).
- List do Filipian*, wstęp, przekład z oryginału, komentarz J. Flis, Częstochowa 2011 (Nowy Komentarz Biblijny. Nowy Testament, 11).
- Listy więzienne św. Pawła: do Filipian, do Kolosan, do Filemona, do Efezjan*, wstęp, przekład z oryginału, komentarz A. Jankowski, Poznań 1962 (Biblia. Nowy Testament, 8).
- Łach J., *Dłużnicy miłości. Egzegeza wybranych tekstów Pawłowych*, Warszawa 1994.
- Marchel W., *Działalność Ojca*, [w:] *Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*, red. M. Rusecki, Lublin 1992, s. 150–154.
- Marchel W., *Ojciec. Ojciec nasz* [w:] *Być chrześcijaninem dziś. Teologia dla szkół średnich*, red. M. Rusecki, Lublin 1992, s. 154–156.
- Mariusz Wiktoryn, *Dzieła egzegetyczne. Komentarz do listów do Efezjan, do Galatów i do Fenicjan*, wstęp, przekład z jęz. łac., objaśnienia A. Baron, Kraków 1999 (Źródła Myśli Teologicznej, 13).

- Mędała S., *Etos Nowego Testamentu*, [w:] *Vademecum biblijne*, red. S. Grzybek, Kraków 1991, s. 251–277.
- Mędała S., *Świat. Pokarm dla świata*, [w:] *Egzegeza Ewangelii św. Jana. Kluczowe teksty i tematy teologiczne*, red. F. Gryglewicz, Lublin 1992, s. 350–356.
- Paciorek A., *Paweł Apostoł, Pisma*, cz. 1, Tarnów 1997.
- Pisarek S., *Życie i śmierć w Piśmie Świętym*, [w:] *Vademecum biblijne*, red. S. Grzybek, Kraków 1991, s. 77–82.
- Rienecker F., Maier G., *Życie*, [w:] *Leksykon biblijny*, przeł. D. Irmińska, red. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 913–914.
- Rienecker F., Maier G., *List do Filipian*, [w:] *Leksykon biblijny*, przeł. D. Irmińska, red. wyd. pol. W. Chrostowski, Warszawa 2001, s. 435–437.
- Romaniuk K., *Soteriologia św. Pawła*, Warszawa 1983.
- Romaniuk K., Jankowski A., Stachowiak L., *Komentarz praktyczny do Nowego Testamentu*, t. 2, Poznań–Kraków 1999.
- Schnackenburg R., *Nauka moralna Nowego Testamentu*, przeł. F. Dylewski, Warszawa 1983.
- Segalla G., *San Giovanni*, Fossano [1972].
- Schelke K. H., *Teologia Nowego Testamentu*, tłum. M. L. Dylewski, Kraków 1984.
- Staniek E., *Bogactwo natchnionych ksiąg. Nowy Testament*, Kraków 1993.
- Steinmann J., *Paweł z Tarsu*, tłum. A. Turowiczowa, Kraków 1965 (*Ludzie i Czasy*, 1).
- Stępień J., *Teologia św. Pawła. Człowiek i Kościół w zbawczym planie Boga*, Warszawa 1979.
- Szlaga J. B., *Dziedzictwo wiary Kościoła Apostolskiego. Zarys teologii Nowego Testamentu*, Pelplin 1998.
- W kręgu Dobrej Nowiny*, red. J. Szlaga, Lublin 1984.
- Szreder F., *Zmartwychwstanie Chrystusa. Teologia św. Pawła*, [w:] *Vademecum biblijne*, red. S. Grzybek, Kraków 1991, s. 225–249.
- Szymanek E., *Wykład Pisma Świętego Nowego Testamentu*, Poznań 1990.
- Testa E., *La missione e la catechesi nella Bibbia*, Roma 1981 (*Studia Urbaniana*, 14).
- Urbański J. P., *Język metafor i dyscyplin sportowych w Tradycji Pawłowej*, [w:] „Bielsko-Żywieckie Studia Teologiczne” 5 (2004), s. 263–278.
- Wstęp do Nowego Testamentu*, red. F. Gryglewicz, Poznań–Warszawa 1969 (*Wstęp do Pisma Św.*, 3).
- Zdzisław R. S., *Chryścianologia Świętego Pawła*, t. 1, *Aspekt ontyczny*, Kraków 1989 (*Chryścianologia Nowego Testamentu*, 1).